

Nr 14

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om renmärken, m. m.

Genom en den 4 mars 1960 dagtecknad proposition, nr 64, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen antaga följande förslag till

1) Lag om renmärken

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Ren som föres på bete enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige skall, där ej annat följer av vad i 8—11 §§ stadgas, vara försedd med ett av länsstyrelsen för ägaren registrerat märke, anbragt i renens öron.

Om storlek och form av de snitt, som må ingå i renmärke, och om renmärkes utformning i övrigt skall gälla vad Konungen förordnar.

Registrerat märke må användas för att märka renar endast vid renskötsel, som bedrivs inom den lappby som angivits i registreringsbeslutet.

2 §.

Ansökan om registrering av renmärke skall innehålla uppgift om sökandens namn och hemvist och om den lappby, där märket är avsett att användas vid renskötsel. Vid ansökningen skall fogas avbildning av märket.

3 §.

Ärende angående registrering av renmärke upptages av länsstyrelsen i det län, dit lappbyn hör.

Länsstyrelsen skall föra register över renmärken och ägarna av dessa.

4 §.

Renmärke må ej registreras för annan renägare än den som enligt förenämnda lag äger rätt till renskötsel i den lappby ansökningen avser eller är berättigad att där hava renar i vård hos renskötande lapp.

Ej må renägare samtidigt hava mer än ett registrerat märke.

5 §.

Släktmärke — varmed avses renmärke av en för viss släkt eller släktgren gemensam grundtyp — må icke utan särskilda skäl registreras för någon, som ej tillhör slakten eller släktgrenen.

6 §.

Renmärke skall för att kunna registreras

a) tydligt skilja sig från annat giltigt märke, som användes eller må användas å renar med vilka sökandens renar kunna sammanblandas; samt

b) hava en form, som såvitt möjligt skyddar mot olovlig ommärkning.

Utan hinder av bestämmelsen under b) må släktmärke registreras, om registreringen medgives av sådan innehavare av äldre märke av samma grundtyp, som kan hava förfång av registreringen.

7 §.

Har någon genom avtal eller på annat sätt förvärvat rätt till annans registrerade renmärke och vill han begagna detsamma vid renmärkning, skall han hos länsstyrelsen göra ansökan om märkets registrering för sin räkning.

8 §.

Registrerat märke skall av länsstyrelsen avlysas

a) om märkeshavaren hos länsstyrelsen anmäler att han icke vidare ämnar begagna märket vid renmärkning;

b) om märket under tio år icke begagnats vid renmärkning;

c) om märket efter flyttning av renar icke vidare skall begagnas i någon under länsstyrelsen hörande lappby; och

d) om rätt att äga renar icke längre tillkommer märkeshavaren eller hans dödsbo.

Avlyses märke efter anmälan som under a) sägs, må det bibehållas å därmed märkt ren under tio år, räknat från dagen för avlysningen.

9 §.

Äro två eller flera registrerade märken helt och hållet lika eller så lika att de lätt kunna förväxlas eller genom ändring komma att överensstämma med varandra, och medför denna likhet förfång för innehavare av sådant märke eller olägenhet från allmän synpunkt, må domstol på talan av någon av märkeshavarna eller av lappfogden antingen avlysa något eller några av märkena eller, om så finnes lämpligare, föreskriva ändring av märkena eller något eller några av dem.

Märke som sålunda avlyses må bibehållas å därmed märkt ren under tid, som rätten bestämmer. Beslutes ändring av märke, må detta bibehållas oförändrat å därmed märkt ren under tid, som av rätten fastställles.

Vad i denna paragraf stadgas skall äga tillämpning även å avlyst märke, som bibehålles å ren enligt 8 §, och å avbrottsmärke, varom stadgas i 10 §. Härvid skall i stället för avlysning föreskrivas förkortning av märkets giltighetstid.

10 §.

Övergår märkt ren genom laga fång till ny ägare, må ommärkning till förvärvarens registrerade märke ske endast efter medgivande av ordningsmannen i den lappby, där ommärkningen är avsedd att företagas. Lämnas ej sådant medgivande, må å renen bibehållas det förut anbragta märket, vilket efter medgivande av ordningsmannen i förvärvarens lappby må förses med avbrott för att skilja renen från andra renar med samma märke.

Sker förvärvet ej på grund av giftorätt, arv eller testamente, fordras överlåtarens samtycke till ommärkning eller avbrottsmärkning.

Ommärkning och avbrottsmärkning må endast ske i närvaro av ordningsmannen eller två vittnen.

Avbrottsmärke må icke bibehållas å därmed märkt ren längre än tio år efter det ordningsmannens medgivande gavs.

11 §.

Dödsbo efter avliden renägare må begagna det märke som registrerats för den avlidne.

12 §.

Renkalv skall märkas med ägarens registrerade märke före utgången av det år, då kalven fötts. Märkning må dock ske även efter denna tid intill den 1 maj, därest märkningen utföres i närvaro av ordningsmannen eller två vittnen.

Anträffar den, som verkställer renmärkning, i sin hjord annans renko med omärkt kalv, bör han märka kalven med moderns märke. Är märket avbrottsmärke eller avlyst märke och äger han kännedom om ägarens registrerade märke, skall detta i stället anbringas vid märkningen. Den som sålunda märkt annans kalv äger få gottgörelse av ägaren.

13 §.

Ren, som ej blivit märkt inom den i 12 § första stycket andra punkten föreskrivna tiden, skall genom ordningsmannens försorg slaktas och säljas eller ock säljas levande och förses med köparens märke. Av medel, som inflyta genom försäljningen, skall ordningsmannen erhålla skälig gottgörelse, varefter den återstående behållningen tillfaller lappbyn.

Ren, vars märke är förfalskat, förstört eller okänt eller icke utfört i överensstämmelse med de föreskrifter som givits om renmärkes utformning, skall genom ordningsmannens försorg slaktas och säljas. Med köpeskillingen skall så förfaras som i första stycket sägs. Den som styrker sig vara ägare till renen må, om han anmäler sig inom två år från försäljningsdagen, utfå ett belopp motsvarande den del av köpeskillingen som tillfallit lappbyn.

Anträffas eljest ren med ogiltigt märke, må länsstyrelsen förordna, att renen skall slaktas och säljas för ägarens räkning. Kostnaden för renens omhändertagande, slakt och försäljning skall gäldas ur köpeskillingen.

14 §.

Den som vid märkning av egna renar eller av renar, vilka han har under sin vård, åsidosätter vad i 1 § tredje stycket stadgas eller, där fråga ej är om tillåten avbrottsmärkning eller om fall som i 11 § sägs, begagnar märke som ej är för renägaren registrerat, dömes till dagsböter.

Med dagsböter straffas ock den som verkställer ommärkning eller avbrottsmärkning i strid mot föreskrift i 10 § eller som överträder bestämmelsen i 12 § första stycket andra punkten att kalvmärkning skall ske i närvaro av ordningsmannen eller två vittnen.

15 §.

Mot beslut varigenom registrering beviljats må talan ej föras.

Är någon missnöjd med länsstyrelses beslut i övrigt enligt denna lag, må talan föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas till jordbruksdepartementet.

16 §.

Närmare föreskrifter om renmärkesärendes handläggning och tillämpningen i övrigt av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Genom lagen upphäves lagen den 18 juli 1928 (nr 310) om renmärken.

Med avseende å införandet av den nya lagen skall följande iakttagas.

1. Renmärkesärende som inkommit till häradsrätt före den nya lagens ikraftträdande skall handläggas enligt äldre lag.

2. Länsstyrelsen skall granska de märken, som äro fastställda enligt äldre lag, och avlysa sådana, beträffande vilka förutsättning härför föreligger enligt 8 § första stycket b), c) eller d) nya lagen.

Annat äldre fastställt märke skall överföras till det nya registret, om märkets utförande överensstämmer med de föreskrifter, som med stöd av den nya lagen givits om renmärkes utformning. I annat fall skall märket intagas i en övergångsförteckning.

Nu angivna åtgärder skola vara vidtagna före den 1 juli 1964.

3. Märke som intagits i övergångsförteckning må bibehållas å därmed märkt ren intill den 1 juli 1975. Å sådant märke skall vad i 9 § nya lagen stadgas om avlyst märke äga motsvarande tillämpning.

4. När märke intagits i övergångsförteckning, skall märkeshavaren underrättas om åtgärden och om innebörden därav. Han skall tillika anmanas att inkomma med ansökan om registrering av nytt märke.

5. Renmärke som fastställts enligt äldre lag må begagnas vid märkning till dess märke registrerats för märkeshavaren enligt den nya lagen, dock ej efter den 30 juni 1965.

6. Vad i nya lagen stadgas i fråga om avlyst märke och avbrottsmärke skall i tillämpliga delar gälla beträffande enligt äldre lag avlyst märke som bibehålles å därmed märkt ren samt enligt äldre lag tillkommet avbrottsmärke.

I fråga om avbrottsmärke som nu sagts skall dock den i 10 § fjärde stycket nya lagen stadgade tioårstiden räknas från dagen för lagens ikraftträdande.

2) Lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige

Härigenom förordnas, att 11 § lagen den 18 juli 1928 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan sägs.

11 §.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1. För varje — — — lapparnas hörande.

Byordningen skall, — — — såsom om:

1. För varje — — — lapparnas hörande.

Byordningen skall, — — — såsom om:

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

a) fördelning av — — — annat ändamål;

e) förfarandet vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av *omärkta renar eller av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända*, ävensom vid försäljning av dylika renar, *levande eller slaktade, så ock tid för och förfarande vid uppvisning enligt lagen om renmärken av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända*;

f) ersättning till lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med *omärkta renar eller med renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända*;

g) förvaltning, användning — — — skola utses.

2. I byordning — — — är sagt.

a) fördelning av — — — annat ändamål;

e) förfarandet vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av *renar, som avses i 13 § första och andra styckena lagen om renmärken*, ävensom vid försäljning av dylika renar;

f) ersättning till lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar eller till ordningsman för omhändertagande *av* och vidare förfarande med *renar, som avses i 13 § första och andra styckena lagen om renmärken*;

g) förvaltning, användning — — — skola utses.

2. I byordning — — — är sagt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag till ny renmärkeslag och till vissa därmed sammanhängande formella ändringar av 11 § renbeteslagen. Förslagen överensstämmer i huvudsak med förslag, som framlagts av 1955 års renmärkeskommitté.

Den nya renmärkeslagen är avsedd att ersätta lagen den 18 juli 1928 om renmärken. Lagstiftningen är föranledd av den omläggning till mera extensiva former, som renskötseln undergått på senare årtionden. Denna omläggning medför ökade krav på renmärkenas särskiljande förmåga och på registreringsförfarandet.

Befattningen med renmärkesregistreringen föreslås överflyttad från häradsrätterna till länsstyrelserna. De nuvarande renmärkesförteckningarna, som föres i kronologisk ordning, avses skola ersättas med register, upplagda efter lösbladssystem. För att ett renmärke skall kunna registreras uppställs i förslaget strängare fordringar på märkets beskaffenhet än den nuvarande lagen innehåller. Registrerat märke får i regel användas endast inom viss lappby.

Registrerat märke skall enligt förslaget kunna avlysas, i vissa fall genom beslut av länsstyrelse och i andra fall genom beslut av domstol. Den tid, inom vilken märkning av kalvar skall vara utförd, föreslås framflyttad. Den nuvarande renmärkeslagens bestämmelser om förfarandet med påträffade omärkta renar eller renar med okända eller ogiltiga märken har delvis omarbetats och utvidgats. Vissa straffbestämmelser i gällande lag har i förslaget uteslutits såsom onödiga.

Närmare regler om renmärkes utformning samt om renmärkesregisters förande och handläggningen av renmärkesärenden föreslås skola utfärdas av Kungl. Maj:t.

Lagförslagen är avsedda att träda i kraft den 1 juli 1960. I samband med det nya registrets uppläggande skall länsstyrelserna ompröva det befintliga märkesbeståndet och utmönstra sådana märken, som inte fyller den nya lagens krav beträffande märkes beskaffenhet.

Inledning

Renskötseln är i vårt land förbehållen lapparna. Huvudregeln härom finns i 1 § *renbeteslagen*, vari stadgas bl. a. att rätt till renskötsel tillkommer den som är av lapsk härkomst, såframt hans fader eller moder eller någon av dessas föräldrar såsom stadigvarande yrke drivit renskötsel eller biträtt däri eller ock länsstyrelsen medger honom rätt därtill. Rätten till renskötsel innefattar befogenhet för lapp att begagna vissa områden till underhåll för sig och renarna. I huvudsak är renbetesrätten lokaliserad till Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt renbetesfjällen i Jämtlands län. Inom vissa områden i Norrbottens läns kustland kan länsstyrelsen bevilja koncession å renskötsel.

För renskötselns drivande skall lapparna vara indelade i lappbyar. I regel fordras tillstånd av länsstyrelsen för att inflytta med renar till en lappby. För varje lappby skall finnas en byordning. Denna utfärdas av länsstyrelsen efter lapparnas hörande. Byordningen skall innehålla föreskrifter om ordningen för renskötselns drivande inom byn och förhållandet i övrigt mellan lapparna inbördes.

I lappby skall finnas en ordningsman, som byns renskötande lappar själva utser inom sig vid sammanträde inför lappfogde eller landsfiskal. Undantagsvis kan även en eller flera vice ordningsmän få förekomma. Ordningssmannen, som utses för sex år, har att vaka över efterlevnaden av gällande lagar rörande renskötseln och av byordningen. Länsstyrelsen utfärdar instruktion för honom.

Lappar samt ägare och brukare av jordbruksfastighet inom Norrbottens läns lappmarker eller inom koncessionslappby äger rätt att i viss utsträckning ha renar i vård hos renskötande lapp, s. k. skötesrenar.

Bruket att särskilja olika lappars renar genom märken i renarnas öron går tillbaka på sedvänja, som utbildat sig långt innan förfarandet reglerades i

lag. Den första lagen om renmärken i vårt land utfärdades den 4 juni 1886. Den var kortfattad och innehöll i huvudsak endast bestämmelser om märkes fastställande vid häradsrätt och om straff för den som använde märke, som inte fastställdes. Denna lag ersattes den 1 januari 1899 med en ny och betydligt mer omfattande lag i ämnet. Häradsrätternas befattning med märkenas fastställelse bibehölls. Nu gällande renmärkeslag utfärdades den 18 juli 1928. Den innehåller vissa nyheter i förhållande till den äldre lagen men avviker i övrigt endast obetydligt från denna.

När de första renmärkeslagarna kom till, bedrevs renskötseln nästan helt efter en intensiv metod. Varje renägare höll sin hjord samlad under noggrann tillsyn. Redan när 1928 års lag trädde i tillämpning hade emellertid renskötselmetoderna ändrats. Numera bedrivs renskötseln i en kollektiv arbetsform, som innebär att flera ägares renar, ofta alla renar i lappbyn, särskilt under sommararbetet i fjällen strövar omkring i stora hjordar, som bevakas endast i betesområdets ytterkanter. Förutom sammanblandning av renar inom samma lappby kan detta förhållande medföra att renar i större eller mindre skaror strövar över till främmande lappbyar och blandas med renarna där.

Gällande rätt

Enligt 1 § *renmärkeslagen* föreligger märkningstvång. Ren, som förs på bete enligt renbeteslagen, skall sålunda vara försedd med ägarens fastställda märke, anbragt i renens öron. Renmärke fastställs av häradsrätten (2 §), som för register över fastställda renmärken och ägarna därav (7 §). För att erhålla fastställelse gäller vissa förutsättningar, bl. a. att märket tydligt skall skilja sig från andra gällande märken inom tingslaget eller angränsande tingslag. Lagen innehåller vidare bestämmelser bl. a. om avlysning av märken, som inte längre begagnas (5 §), och om registrering av förvärv av annans fastställda märke (6 §). Vid förvärv av ren, som redan är märkt, kan förvärvaren befästa sin äganderätt genom ett tilläggsnitt, s. k. avbrottsmärke. Detta märke behöver inte fastställas (8 §). Märkning av kalvar, som fötts under året, skall vara utförd före den 1 november (9 § 1.). Vissa regler ges om hur man skall förfara med omärkta renar, som påträffas (9 § 2. och 3.), och med renar, vars märke blivit förstört eller förfalskat eller är okänt (10 §). Lagen innehåller även vissa straffrättsliga och processuella bestämmelser (11—14 §§).

Renmärkningen i Finland och Norge. Konventioner

Propositionen innehåller en redogörelse för huvuddragen av den finska och norska lagstiftningen om renskötsel och renmärken. Beträffande Finland är att märka, att där finnes ett för hela landet gemensamt register över renmärken, vilket föres enligt det s. k. rovaniemisystemet och karakteriseras av en långtgående snittstandardisering.

Enligt den *svensk-norska renbeteskonventionen* av år 1919 har svenska och norska lappar viss betesrätt i det andra riket. Konventionen anger de tider av året, då betesrätten får utövas, och de områden, som får tagas i anspråk. Beträffande renmärken förekommer i konventionen inte några andra bestämmelser än att lapp, som vill begagna sig av rättigheten att låta sina renar beta i det andra landet, skall till sin lappfogde anmäla bl. a. det renmärke, som han använder. Däremot har i en *tilläggskonvention* av år 1949 föreskrivits bl. a., att förhandlingar skall upptagas mellan de båda rikena om åtgärder till undvikande av att i det ena rikets gränsområden registreras renmärken, som lätt kan förväxlas med märken, vilka tidigare registrerats i det andra riket.

Den *svensk-finska konventionen* av år 1925 angående renar i gränsområdena avser icke någon ömsesidig betesrätt men medger svenska lappar att vid deras årliga flyttningar till betesland i Troms fylke i Norge begagna sig av flyttning svägar över finskt område. Konventionen berör inte märkesfrågorna.

I den *mellan Finland och Norge gällande konventionen* av år 1952 om byggande och underhåll av rengården m. m. har märkesfrågorna uppmärksamrats. Den finska länsstyrelsen och den norske fylkesmannen skall tillstålla varandra förteckningar över de renmärken, som registrerats i vardera rikets gränsområde. I det ena riket får icke registreras nya märken, som lätt kan leda till förväxling med märken, som tidigare är inregistrerade i det andra riket. Nya märken, som anmäles till registrering, skall sändas till registreringsmyndigheten i det andra riket. Denna har att omgående meddela, huruvida något är att erinra mot den sökta registreringen.

Renmärkeskommittén och dess förslag

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 12 september 1955 tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet den 10 oktober 1955 häradshövdingen S. O. Östberg att verkställa utredning rörande renmärkning och därmed sammanhängande spörsmål. Att såsom sakkunniga biträda utredningsmannen tillkallades ordningsmannen A. Persson Blind, nämndemannen P. J. Fjellström, ordningsmannen A. G. Åhrén samt lappfogdarna K. E. Malmström och K. E. Kangas.

Utredningen, som arbetat under namnet *1955 års renmärkeskommitté*, har den 14 oktober 1958 avgivit betänkande (stencilerat) med förslag till lag om renmärken,

lag om ändring i lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige (renbeteslagen) och

kungörelse om tillämpningen av lagen om renmärken.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av statskontoret (i viss del), kammarkollegiet, patent- och registreringsverket, hovrätten för Övre Norrland, häradshövdingarna i Jämtlands västra domsaga, Västerbot-

tens västra domsaga och Gällivare domsaga, länsstyrelserna i Jämtlands län (efter hörande av lappfogden i länet), Västerbottens län (efter hörande av lappfogden i länet) och Norrbottens län (efter hörande av lappfogden i Norrbottens norra fjälldistrikt) samt ordföranden i styrelsen för Svenska samernas riksförbund. Länsstyrelsen i Norrbottens län har därjämte bifogat yttranden av landsfogden i länet och landsfiskalen i Övertorneå distrikt.

Beträffande förslagens *a l l m ä n n a u t g å n g s p u n k t e r* anför kommittén, att en revision av renmärkeslagstiftningen länge varit angelägen på grund av den omläggning som *renskötselmetoderna* undergått på senaste årtionden. Då de första renmärkeslagarna kom till mot slutet av 1800-talet drevs renskötseln nästan överallt efter en intensiv metod. Djuren stod under noggrann tillsyn av ägaren och hans husfolk och fick sällan tillfälle att förirra sig till främmande lappbyar, knappast ens till andra hjordar inom samma lappby. Under sådana förhållanden var risken för förväxling eller förfalskning av märkena inte så stor.

Redan när den nuvarande renmärkeslagen trädde i tillämpning hade förhållandena grundligt ändrats. Den intensiva skötselmetoden hade förbytts i en kollektiv arbetsform, som innebär, att renarna, särskilt på sommarbeteslanderna, får ströva i stora hjordar, ofta omfattande alla renar i lappbyn och bevakade endast i betesområdets ytterlinjer. Beträffande renmärkning-*en* medför den nya arbetsformen nackdelar av allvarlig art. Renarna lämnas långa tider av året att röra sig tämligen fritt i markerna. De strövar därvid lätt över till främmande, inte sällan avlägset belägna lappbyar. I dessa kan åtskilliga renmärken vara snarlika eller kanske helt identiska med dem som bärs av de från annat håll inkomna strörenarna. Vidare kan snittutformningen vara olik den i renarnas hemtrakt förekommande, med påföljd att märken tolkas fel vid kalvmärkningar, skiljningar och slakter. Detta kan lätt leda till att de främmande renarna kommer i orätta händer och går förlorade för de rätta ägarna, också utan att någon behöver beskylas för ont uppsåt.

Vid en revision av renmärkeslagstiftningen bör enligt kommitténs mening *märkningstvånget* bibehållas. Skälen härför är att märkningen inte blott skall skydda äganderätten till renar utan också skall göra det lättare för de bofasta att få ersättning för skador, som vållas av renar, och för det allmänna att kontrollera renbeteslagens efterlevnad.

I sakens natur ligger enligt kommittén att en lagstiftning om renmärken så långt sig göra låter måste respektera lapsk sedvana och lapsk rättsåskådning. I det väsentliga måste den *snitteknik* bibehållas, som lapparna utbildat och funnit god. Denna teknik innebär att ett eller flera snitt med kniv anbringas i renens öron. Lapparna har visat sig ointresserade av en övergång till knappmärkning. Sådan märkning har i ganska stor omfattning prövats inom lappväsendets renforskning men försöken har inte fallit väl ut.

Kommittén framhåller, att överallt där renskötsel bedrivs på ömse sidor om riksgräns sammanblandas renar från det ena landet med renar från det andra landet. Dessa sammanblandningar är ofta betydande även i gränsom-

råden, där intetdera rikets lappar har betesrätt i det andra riket; exempel härpå lämnar Härjedalen och Idre. Under dessa förhållanden, anför kommittén, kan kravet på olikhet mellan renmärken inte begränsas till märkesbeståndet i renägarens hemland. Kommittén anser därför att *förhandlingar* bör upptagas *med Finland och Norge* om åtgärder till förhindrande av att i ett rike registreras renmärke, som får störande likhet med renmärke i annat rike. Kommittén föreslår en bestämmelse av innebörd, att svensk registreringsmyndighet för detta ändamål skall samråda med motsvarande myndighet i Finland och Norge.

Organisationen av renskötelsen är föremål för utredning genom *1956 års renutredning*. Kommittén har dock funnit att renmärkning kan tillfredsställande ordnas utan ändring i de nuvarande formerna för renskötelsens drivande.

En av de större nyheterna i kommitténs förslag är att befattningen med *märkesregistreringen* föreslås överflyttad från häradsrätterna till länsstyrelserna. Kommittén framhåller, att renmärkesärendena numera handläggs på domarkanslierna av en ensamdomare, ofta en tingsnotarie, som endast har tillgång till den egna domsagans renmärkesförteckning och därför i regel inte ger sig in på en mera självständig prövning av det föreslagna märkets lämplighet. Denna ordning förtjänar enligt kommitténs mening inte att bibehållas. Kommittén anför vidare bl. a. följande.

Utän vidare är det klart, att tingslagen äro för små för att vara registreringsområden. Å andra sidan är renskötseområdet så stort att en central registrering för hela riket ter sig olämplig, särskilt om släktskap och andra personliga förhållanden skola beaktas vid bedömningen. Det återstår då endast att anordna registreringen länsvis. Härvid kan registreringen antingen läggas på länsstyrelsen eller på en av länets underrätter.

Bland lapparna möter man ofta betänkligheter mot en överflyttning av registreringen från domstol till administrativ myndighet. När renmärkesfrågan diskuterades vid Svenska samernas riksförbunds årsmöte i Karesuando 1956, var det ett allmänt önskemål att renmärkesärendena skulle bli kvar hos domstolarna; man syntes misstro giltigheten och »rättskraften» hos en administrativ registrering. Även de i kommittén ingående lapparna Fjellström och Åhrén ha varit tveksamma på denna punkt.

Av den registrering hos förvaltningsmyndighet, som förekommer i Finland och Norge, torde erfarenheterna uteslutande vara goda.

Renmärkesregistreringens syfte är att skapa och bibehålla ordning och reda, så att förväxling och olovlig ommärkning såvitt möjligt förebyggas och möjlighet finnes att få veta vem som äger ett renmärke. Uppgiften är icke i egentlig mening en domstolsangelägenhet utan kan lika väl handhas av förvaltningsmyndighet. Valet av registreringsmyndighet är närmast en lämplighetsfråga.

De förhållanden som på sin tid föranledde att registreringen förlades till häradsrätterna äro i stort sett icke längre för handen. I nuvarande läge bör stor vikt läggas vid att man svårligen kan undvara lappfogdarnas medverkan vid förundersökning och bedömning. Ur den synpunkten ter det sig naturligtast att renmärkesregistreringen överlämnas till länsstyrelserna, till vilka lappfogdarna äro knutna som föredragande. Med en sådan åtgärd sparas tydligen en del dubbelarbete.

Av dessa skäl föreslår kommittén — de sakkunniga Fjellström och Åhrén dock med tvekan men utan formlig reservation — att ärende angående registrering av renmärke skall upptagas av den länsstyrelse, varunder lappbyn hör.

Kommittén anser, att det nuvarande förfarandet att i registreringsärendena höra renägarna i orten och vederbörande ordningsman bör bibehållas. Föreskriften har dock överförs till förslaget till tillämpningskungörelse. Däri har också upptagits en bestämmelse om att länsstyrelsen i registreringsärende skall samråda med annan länsstyrelse och med motsvarande registreringsmyndighet i Finland och Norge.

Kommittén framhåller vidare, att besvär över länsstyrelsens beslut i registreringsärende jämlikt 57 § länsstyrelseinstruktionen skall anföras hos Kungl. Maj:t och att besvärspövningen bör ligga hos regeringsrätten.

Förutsättningarna för fastställelse av renmärke hänförs sig enligt *renmärkeslagen* dels till märkets beskaffenhet och dels till sökandens person. I 3 § *renmärkeslagen* stadgas att renmärke för att kunna fastställas skall vara så inrättat, att det tydligt skiljer sig från andra gällande renmärken inom tingslaget eller angränsande tingslag samt att det inte lätt kan förändras till sådant äldre märke eller sådant äldre märke förändras till likhet med det, varå fastställelse sökes. Enligt 4 § får märke inte fastställas för annan renägare än den som äger rätt till renskötsel jämlikt renbeteslagens bestämmelser eller är berättigad att ha renar i vård hos renskötande lapp. Inte heller får renägare samtidigt ha mer än ett fastställt märke.

Kommitténs förslag har i dessa delar väsentligen samma innehåll som *renmärkeslagen*. Kraven på att sökanden skall vara berättigad att själv idka renskötsel eller ha renar i vård hos annan och att han inte samtidigt får inneha mer än ett registrerat märke återkommer med oförändrat innehåll i 4 § av förslaget. Olikhetskravet i *renmärkeslagens* 3 § motsvaras av 6 § i kommittéförslaget.

För att minska risken för förväxling och olovlig ommärkning och för att underlätta registreringen krävs enligt kommitténs mening en tämligen sträng *standardisering av snittens form och storlek*. De närmare bestämmelserna om märkenas utformning anser kommittén böra meddelas i tillämpningskungörelsen.

En nyhet i kommittéförslaget är att bruket med *släktmärken* legaliseras. Detta bruk bygger på gamla traditioner och karakteriseras av att medlemmar av samma släkt ha renmärken av en för slakten gemensam grundtyp. Skillnaden mellan märkena åstadkommes genom småsnitt, som icke ändra märkets grundkaraktär. Omfattningen av »slakten» varierar starkt. Bruket av släktmärken anges ha stora fördelar, särskilt vid arvskiften. Varianterna inom en släktmärkesgrupp uppfylla ofta ej kraven på olikhet men lapparna själva tillåta mycket nära likhet i dessa fall.

Kommittén anför, att släktmärkena inte kan en gång för alla avgränsas från märken som inte är släktmärken. I verkligheten pågår en ständig nybildning och avveckling av släktmärkesgrupper. Egenskapen av släktmärke

lämpar sig därför inte för registrering. Det måste överlåtas åt registreringsmyndigheten att i varje särskilt registreringsärende avgöra om märket bör anses som släktmärke eller inte.

Beträffande innebörden av begreppet släktmärke yttrar kommittén, att i ordet ligger ett krav på en något så när särpräglad grundtyp och på att denna grundtyp skall vara gemensam för en större eller mindre krets av anhöriga. Kommittén föreslår i 5 § den definitionen, att som släktmärke skall anses märke av en för viss släkt eller släktgren gemensam grundtyp.

Beträffande registreringssystemet anför kommittén, att ett renmärkesregister bör medge en snabb identifiering av redan registrerade märken och en såvitt möjligt säker bedömning av frågan, huruvida ett föreslaget nytt renmärke är så beskaffat, att det inte får störande likhet med äldre märken. De vid häradsrätterna förda renmärkesförteckningarna, vari märkena upptages i kronologisk ordning efter fastställsedagen, fyller inte dessa krav.

Det system, som kommittén föreslår, beskrives närmare i betänkandet. Varje renmärke erhåller enligt detta system en registerformel, som antecknas på upplägget för ifrågavarande märke. På upplägget skall dessutom märket avbildas och anteckning göras om den lappby, där renmärket skall användas, och om renägarens namn och hemvist. Registret tänkes ordnat som ett kortsystem med synliga rubriker efter förebild av domstolarnas nya förmynderskapsböcker. Vid förslaget har fogats ett formulär till registerblad. Kommittén framhåller, att formuläret är uppställt på sådant sätt att bevis om beviljad registrering skall kunna utskrivas medelst genomslag samtidigt med registerbladet.

De närmare bestämmelserna om renmärkesregistrets förande har upptagits i förslaget till tillämpningskungörelse. Kommittén framhåller, att om antalet märken är stort ett eller flera hjälpregister kan underlätta olikhetsprövningen. Några föreskrifter om hjälpregister anser kommittén dock inte erforderliga, utan varje länsstyrelse får själv bedöma om behov av hjälpregister föreligger och efter vilken grund det skall läggas upp.

Den nuvarande renmärkeslagen tillåter överlåtelse av fastställt märke även utan samband med överlåtelse av renar, som är försedda med märket. Förvärvaren skall, om han vill begagna märket, ansöka om att märket registreras för honom. Kommittéförslaget innebär inte någon ändring härutinnan.

Liksom fastställt märke kan överlåtas oberoende av om därmed märkta renar samtidigt överlåtes, så kan renar vara föremål för laga fång utan att märket ingår i fångtet. Äganderättsövergången brukar markeras genom att det å renarna anbragta märket, om så är möjligt, ändras så att det överensstämmer med förvärvarens märke eller genom att det befintliga märket förses med ett tilläggsnitt, s. k. avbrott. I gällande lag är endast avbrottsmärkning reglerad. Kommittéförslaget innehåller i 10 § bestämmelser beträffande såväl om märkning som avbrottsmärkning. För att

motverka den risk för missbruk som förfarandet med ommärkning och avbrottsmärkning medför har kommittén föreslagit ett flertal kontrollföreskrifter.

Kommittén har föreslagit, att länsstyrelserna skall erhålla befogenhet att i vissa fall avlysa registrerade märken. Enligt gällande rätt skall avlysning av renmärke ske, om innehavaren av märket anmäler, att han inte vidare vill begagna märket. Avlysningen ankommer på häradsrätten. Kommitténs förslag innebär en betydande ökning av antalet fall, då avlysning skall eller kan ske. Enligt förslagets 8 § skall avlysning ske — förutom i samma fall som enligt gällande lag föranleder avlysning — även i följande fyra fall, nämligen

om rätt till märket genom avtal eller på annat sätt övergått å annan och denne fått avslag å ansökan om märkets registrering för sig eller underlåtit att inom ett år efter förvärvet söka registrering,

om märket under tio år inte begagnats vid renmärkning,

om märket efter överlåtelse eller flyttning inte vidare skall begagnas i lappby, som hör under länsstyrelsen, och

om rätt att äga renar inte längre tillkommer märkesinnehavaren eller hans dödsbo.

Länsstyrelsen skall vidare — enligt 9 § i kommittéförslaget — äga rätt att, om fullständig eller förväxlingsbar likhet föreligger mellan två märken, avlysa eller förkorta giltighetstiden för det ena av märkena eller föreskriva ändring av märkena eller det ena av dem. Enligt samma stadgande skall länsstyrelsen för att förhindra fortsatt brottslighet kunna avlysa märke, som missbrukas till olovlig ommärkning.

Kommittén föreslår vidare, att rätten att begagna registrerat renmärke skall vara begränsad till viss lappby, som skall anges i registreringsbeslutet. För att denna princip skall kunna genomföras har kommittén ansett vissa ändringar i renbeteslagen nödvändiga.

Renmärkeslagen innehåller i 9 § vissa bestämmelser om kalvmärkning och behandlingen av omärkta renar. Märkning av renkalvar, som fötts under året, skall sålunda vara verkställd före den 1 november. Försittes tiden äger ordningsmannen, om han finner det lämpligt, låta verkställa märkningen på den försumliges bekostnad (1 mom.). Äldre omärkt ren, som anträffas inom lappby eller eljest i någon lapps hjord, skall överlämnas till ordningsmannen samt slaktas och försäljas eller också levande försäljas samt förses med nye ägarens märke. Av medel, som inflyter genom försäljningen, erhåller ordningsmannen skälig gottgörelse, varefter den återstående behållningen tillfaller lappbyn (3 mom. första stycket). Samma regler gäller beträffande omärkt årskalv, som inte följer modern och som påträffas efter den 1 november.

Kommittén anför beträffande tillämpningen av dessa regler följande.

Bestämmelsen om ordningsmannens rätt att på den försumliges bekostnad låta verkställa kalvmärkning har icke kommit i tillämpning på avsett sätt; det torde ytterst sällan hända att han begagnar sig av denna befogenhet.

Av kommitténs undersökningar har framgått, att kalvarna till stor del bli märkta före utgången av oktober, men att kalvmärkning inom hela renskötselområdet pågår vintern igenom och att man överallt anser sig oförhindrad att märka kalv, så länge den följer vajan. Ingenstädes anses det lovligt att märka kalv som ej följer märkt vaja. Vid vårmärkning och senare märkning anlitas ofta vittnen.

Varje försummelse av kalvmärkningen går ut över renägaren själv. Lapparna förstå överallt, att kalven hör märkas så tidigt som möjligt, helst före brunsttiden i oktober, medan digivningen ännu pågår och kalven säkert tyr sig till modern. Att i vissa trakter oförsvärigt många kalvar förbli omärkta, beror enligt kommittén icke på bristande vilja hos lapparna utan på ett långt framskridet förfall i arbetsordningen. — — — Faran för rättsstridig kalvmärkning minskas, om man för sen märkning kräver närvaro av ordningsmannen eller vittnen. Vid kommitténs sammanträden ha blott få lappar opponerat sig mot vittnestvång vid sen märkning; de flesta ha förordat sådant tvång som nödvändigt för kontrollen.

Kommitténs förslag innebär, att kalvmärkningstiden utsträcker till och med april månad året efter det år då kalven fötts. Vidare föreslås, att ordningsman eller två vittnen skall närvara vid märkning som sker efter den 31 december det år kalven fötts. Om kalv ej blivit märkt inom tillåten tid skall ägarens rätt till djuret upphöra samt djuret genom ordningsmannens försorg slaktas och säljas eller säljas levande och förses med köparens märke. Av inflytande medel skall ordningsmannen erhålla skälig gottgörelse. Återstående medel skall tillfalla lappbyn.

Försäljningen av äldre omärkta renar, s. k. helöringar, utgör enligt kommittén bykassornas främsta inkomstkälla. Förhållandena är dock olika i olika lappbyar. Kommitténs förslag innebär att nuvarande regler bibehållas.

Beträffande förfarandet då i renhjord påträffas ren vars märke är förfalskat, förstört eller okänt eller icke utfört i enlighet med givna föreskrifter, föreslår kommittén regler, vilka i stort sett överensstämmer med vad som nu tillämpas, d. v. s. med renen förfäres på samma sätt som med omärkt kalv. Finnes sannolika skäl antaga att renen tillhör uppgiven renägare skall dock denne enligt förslaget utfå de influtna medlen med avdrag för skälig gottgörelse till ordningsmannen. Särskild preskriptionstid för anspråk från ägaren anser kommittén obehövlig.

Kommittéförslaget innehåller åtskilliga ändringar av den nuvarande renmärkeslagens straff- och processrättsliga regler.

Nuvarande bestämmelser om straff för den som anbringar sitt märke å omärkt ren, till vilken han icke är ägare, föreslås skola utgå. Som skäl åberopas, att gärningen i regel innebär tillgreppsbrott och därför kan bestraffas enligt allmänna strafflagen.

I 12 § *renmärkeslagen* kriminaliseras vissa gärningar, som ger anledning till misstanke om stöld.

Med böter straffas, enligt 1 mom., den som inom Norrbottens, Västerbottens eller Jämtlands län innehar oarbetad renhud, varå öronen blivit bortskurna eller renmärket eljest förstört, om han inte kan visa, att renmärket blivit utan bedräglig avsikt borttaget eller förstört, och, enligt 2 mom., den som inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller å renbetesfjällen i Jämtlands län anträffas forslande kött av slaktad ren utan tillhörande renhud under sådana förhållanden, att antagas kan, att köttet föres från slakt ute å mark.

Bestämmelser ges vidare om beslag *dels* å hud och kött, som avses i 1 och 2 mom., *dels* å hud eller kött efter slaktad ren, som finnes dolt eller undansticket å plats, som inte kan anses såsom vanligt förvaringsställe, såsom i lada, i höstack eller ute å mark. Beslagsrätt tillkommer allmän åklagare, lappfogde, lapp tillsyningsman och ordningsman.

Kommittén, vars förslag inte upptager någon motsvarighet till 12 § *renmärkeslagen*, anför härom i huvudsak följande.

Den presumtion, som ligger bakom 1 mom., är gammal. Den, som vid renslakt tager bort öronen och ej låter dem följa med skinnet, anses ha stulit skinnet och den ren som burit det, såframt han ej kan bevisa skinnets lagliga åtkomst. Samma regel omtalas 1796 från Finnmark.

Reglerna i 12 § ha, såvitt känt är, icke tillämpats på senare årtionden. De tillkommo på en tid, då lappmarkerna på ett helt annat sätt än nu voro en väglös ödemark. Kommunikationerna äro i våra dagar så mycket bättre och polisens effektivitet så väsentligt större att man torde kunna komma till rätta med rentjuvnad utan hjälp av stadganden av denna art.

Kommittén har vidare föreslagit en bestämmelse av innehåll att om någon tillägnar sig ren genom att märka den med sitt märke och ägaren inte är känd, gärningen skall anses begången mot den lappby, dit renen kan antagas ha hört.

De enda straffstadganden, som kommitténs förslag innehåller, är bestämmelserna i 14 § om straff för den, som vid annan märkning än avbrottsmärkning begagnar ett märke som inte är registrerat för renägaren, och för den som åsidosätter de kontrollföreskrifter, som gälla vid ommärkning eller avbrottsmärkning samt vid märkning av kalvar efter den 31 december.

Den nya lagen om renmärken och lagen om ändring i renbeteslagen föreslås skola träda i kraft den 1 juli 1960. Beträffande valet av dag anför *kommittén*, att de nya bestämmelserna bör träda i kraft vid en tidpunkt, då märkningen av fjolårskalvarna avslutats och märkningen av årskalvarna ännu inte kommit igång i större omfattning.

I övrigt är de föreslagna *ö v e r g å n g s b e s t ä m m e l s e r n a* till *renmärkeslagen* tämligen utförliga. *Kommittén* anför bl. a. följande.

Enär den nya lagen är strängare än den gamla i fråga om förutsättningarna för registrering, måste det förefintliga märkesbeståndet omprövas. De nya register, som skall uppläggas, får endast upptaga registreringar, som

kan godtagas enligt de nya reglerna. För underkända märken måste en avvecklingsfrist medgivas. Arbetet med de nya registren torde kunna vara slutfört inom tre år från lagens ikraftträdande. Märke som registrerats enligt äldre lag föreslås därför gälla längst intill den juli 1963. Senast ett år före denna dag skall innehavare av äldre renmärke ha anmält märket hos länsstyrelsen, som om hinder ej möter skall registrera märket enligt den nya lagen. Underlåtes anmälan blir märket ogiltigt efter den 30 juni 1963.

Vid sidan av frågan om renmärkningen har kommittén enligt sina direktiv behandlat ett särskilt spörsmål om bidrag ur bykassorna till köp av renar. Bakgrunden härtill är i huvudsak följande.

Obemedlade eller mindre bemedlade renskötande lappar har sedan länge haft möjlighet att på förmånliga villkor låna pengar ur statens lappfond för inköp av livrenar. Låneverksamheten, som närmare regleras i kungl. brev den 17 juni 1943 till statskontoret angående åtgärder till stöd för de renskötande lapparna, handhas av länsstyrelserna. Lån utgår endast under vissa förutsättningar beträffande sökandens person och är i regel maximerade till 3 000 kronor. Lånen är räntefria och amorteringsvillkoren är förmånliga.

I ett betänkande, som år 1950 framlades av 1948 års jämtländska renbetesutredning, föreslogs bl. a. att möjlighet borde införas för mindre bemedlade lappar att erhålla bidrag ur bykassorna för att köpa renar. Enligt utredningens förslag borde denna bidragsverksamhet handhas av länsstyrelserna. För att bidragsverksamheten liksom den redan förekommande låneverksamheten skulle ge bästa möjliga resultat förordade utredningen att lapp, som erhållit lån eller bidrag, skulle få viss rätt att före andra spekulanter förvärva omärkta renar. Erforderliga bestämmelser härom borde meddelas av länsstyrelsen antingen genom ett tilläggsstadgande till byordningen eller genom bestämmelser i samband med att lån eller bidrag beviljades.

I brev den 10 februari 1950 angående åtgärder rörande renskötseln i Jämtlands län m. m. förklarade Kungl. Maj:t, att beslut vidkommande renbetesutredningens nämnda förslag skulle meddelas framdeles. I direktiven för 1955 års renmärkeskommitté anfördes, att det torde vara ändamålsenligt att även dessa förslag övervägdes vid utredningen.

Kommittén anför, att den behandlat frågan vid sammanträden med ombud för lappbyarna. Rörande vad som därvid förekommit lämnar kommittén en utförlig redogörelse.

Kommittén ställer sig avvisande till förslaget om bidrag ur bykassorna. De för kommittén avgörande skälen är att förslaget kräver en omfattande lagstiftning och att bykassorna är små i de byar där renarna skötes ordentligt. När renskötseln icke skötes ändamålsenligt skulle det enligt kommitténs mening vara ändamålslost att med lån och bidrag uppmuntra små renägare att öka sitt innehav, särskilt som ökningen måste bli tämligen oväsentlig.

Remissyttrandena

Remissmyndigheterna ställer sig i det väsentliga positiva till kommitténs förslag. De anmärkningar som framställs avser i allmänhet detaljer. Ordföranden i Svenska samernas riksförbund motsätter sig dock en så betydelsefull nyhet i förslaget som överflyttningen av registreringsärendenas handläggning till länsstyrelserna.

Beträffande förslaget *allmänna utgångspunkter* yttrar *kammarkollegiet* bl. a. att kommittén, under hänvisning till den år 1956 tillsatta renutredningen, lagt spörsmålet om rätt för förening eller annan juridisk person att driva renskötsel åt sidan. Kammarkollegiet anför, att kollegiet inte har sådan kännedom om renutredningens överväganden och avsikter att kollegiet kan bedöma i vad mån genomförandet av den ena utredningens förslag blir avhängigt av ställningstagande till den andras. Vidare förklarar kammarkollegiet, att kollegiet föreställer sig att förekommande sammanblandning av renar från olika riken bör åtminstone föranleda att ny svensk lagstiftning om renmärkning får föregås av officiella förfrågningar rörande inställningen i Finland och Norge till ändringar i dessa länders ordning beträffande märkning av renar.

Som allmänt omdöme uttalar kammarkollegiet, att förslaget synes i sak välgrundat och i tekniskt hänseende tillfredsställande. Detta bedömande gäller särskilt begränsningen av antalet tillåtna snitt, utformningen av olikhetskravet samt överflyttningen av registreringen till länsstyrelserna.

Även *ordföranden i Svenska samernas riksförbund* berör frågan om förslagets samband med renutredningens arbete. Han anför att detta utredningsarbete kan komma att leda till en väsentlig reformering av lappbyn som ett organ för en rationell arbetsgemenskap och att genomförandet av kommitténs förslag därför bör anstå tills vidare.

Förslaget om att länsstyrelse skall vara *registreringsmyndighet* tillstyrkes eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser utom ordföranden i Svenska samernas riksförbund.

Häradshövdingen i Jämtlands västra domsaga anför bl. a. följande.

Jag har av lappfogden, vilken i dagarna avslutat en rundresa bland lapparna för att höra deras mening om lagförslagen, erfarit att endast eu av de tillfrågade lapparna, nämligen ordningsmannen i en lappby i Frostviken, opponerat sig mot förslaget att registreringen skulle överflyttas till länsstyrelsen. De skäl denne anförde äro emellertid ej alls bärande. Han förmenade nämligen att det nuvarande systemet var att föredraga, enär deltagandet i ärendets behandling av i renskötsel kunniga nämndemän utgjorde en garanti för att registreringen bleve korrekt. Det förhåller sig emellertid så att ett ärende om registrering av renmärken handläggs av ensamdomare, vanligtvis en tingsnotarie. F. ö. tror jag ej ens att mina nämndemän någonsin ha sett en renmärkesförteckning.

Häradshövdingen i Gällivare domsaga anför, att en överflyttning av registreringsärendena till länsstyrelserna synes medföra praktiska fördelar

och att ärendenas natur inte är sådan att domstolsprövning kan anses nödvändig.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser det vara rationellt att koncentrera registreringen till länsstyrelserna, som har lappfogdarna knutna till sig. Beträffande handläggningen av registreringsärendena uttalar länsstyrelsen att, enligt vad länsstyrelsen under hand inhämtat, kommittén tänkt sig att ärendena skall handläggas som enmansärenden. Emot att enkla registreringsärenden handlägges på sådant sätt finner länsstyrelsen intet vara att invända. Däremot anser länsstyrelsen att vissa ärenden, som t. ex. de s. k. kollisionsfallen samt frågor om släktmärken, bör handläggas som tvåmansärenden med jurist som föredragande.

Ordföranden i Svenska samernas riksförbund anför i huvudsak följande skäl för sin avvisande inställning till förslaget om överflyttning av registreringsärendena till länsstyrelserna.

Allt från den tid då rensamerna för flera århundraden sedan kom under svensk jurisdiktion har renmärken lagfarits och registrerats av häradsrätten i den socken eller de socknar, där rensamerna hört hemma.

Överfördes registreringen av renmärken till respektive länsstyrelse, alltså till en administrativ myndighet, så vore det att befara, att samernas känsla för renmärkenas integritet skulle avtrubbas. Därmed skulle också strafflagens skydd för varje ren, försedd med ett lagfaret märke, väsentligt nivelleras i samernas medvetande. En betydande moralisk tillgång hos våra samer skulle ju på detta sätt gå till spillo. Landsmötet i Karesuando år 1956 deklarerade som sin gemensamma uppfattning, att domstol alltfört borde få hava hand om registrering av renmärken.

Skulle länsstyrelse få hand om renmärkesregistreringen, skulle detta i själva verket betyda, att resp. lappfogde såsom föredragande i sameärenden i länsstyrelsen skulle få ett dominerande inflytande över en för samerna så känslig angelägenhet som renmärkenas legalisering. Renmärket är ju det enda säkra beviset för en renägares innehav av renar, som bär detta. Avlysningsförfarandet i 9 § i förslaget till lag om renmärken kunde exempelvis i en oförståndig lappfogdes hand bli ett medel att utestänga en samerenägare från utövning av renskötseln. Denna del av ärendet är av sådan betydelse för rensamerna, att de måste beredas tillfälle att vid 1960 års landsmöte taga definitiv ställning till frågan.

Kammarkollegiet uttalar viss tvekan rörande kommitténs förslag om utsträckning av kalvmärkningstiden och om vittnestvång vid Häradshövdingen i Jämtlands västra domsaga anför bl. a. följande.

För en regel om utsträckt kalvmärkningstid talar kommitténs uppgift att man överallt anser sig oförhindrad att under hela vintern märka kalv som följer märkt vaja. Å andra sidan måste beaktas kommitténs uttalande att kalvmärkningen i vissa trakter mer eller mindre systematiskt underlåtes. Det synes kollegiet icke helt osannolikt att förslaget kommer att leda till att vissa renägare så länge uppskjuta märkningen, att denna ej kan genomföras.

Kommitténs förslag om vittnestvång vid kalvmärkning efter den 31 december synes i princip gott. Kollegiet har dock uppmärksammat att kommittén antager att det kan bli svårt att få ordningsmannen eller andra vittnen tillstådes för märkningen. Med hänsyn härtill synes man kunna be-

fara att regeln om vittnen kommer att trots straffsanktionen överträdas i talrika fall.

På grund av svårigheten att anvisa alternativ, som är säkrare, vill kollegiet icke avstyrka innehållet i 11 § första stycket. Erfarenheten kan dock komma att göra det nödvändigt att ompröva ifrågavarande regler. Kollegiet får tillägga att det synes önskvärt att bestämmelserna så redigeras att av dem kan utläsas en bestämd anvisning om att kalv bör märkas under hösten.

Även *t.f. lappfogden i Jämtlands län* framlägger vissa önskemål rörande innehållet av bestämmelserna i 11 § om kalvmärkning. Han föreslår sålunda att vittnena skall ha viss kompetens. De hör enligt hans förmenande antingen själva vara verksamma inom renskötseln i byn eller också vara allmänt kända som märkeskännare. Vidare anföres, att den föreslagna bestämmelsen i 11 § andra stycket icke kan tillämpas i södra delen av Jämtlands län, där sedan lång tid tillbaka viss ordning råder inom renskötseln. Då det emellertid vore synnerligen angeläget att de omärkta renarnas antal nedbringades föreslås, att bestämmelsen kompletteras med ett stadgande av innebörd att om flera lappar (husbönder) höll sin renar tillsammans i en hjord, ordningsmannen eller, om denne inte vore tillstädes, huvudmannen för de lappar, som sålunda höll renar tillsammans i en hjord, hade att svara för märkning av annans ren.

Länsstyrelsen i Jämtlands län ansluter sig till vad *t.f. lappfogden* sålunda uttalat.

Ordföranden i Svenska samernas riksförbund anser, att ordningsmannen fått en alltför dominerande ställning enligt förslaget och yttrar bl. a. följande.

Det är märkligt, att kommittén principiellt har följt 1928 års renmärkeslag i sina förslag om byordningsmans medverkan i fråga om övervakning av renmärkeslagens riktiga tillämpning. Den gamla lagen har ju lagt denna och andra uppgifter enbart i ordningsmannens personliga avgörande. Törhända var detta nödvändigt år 1928 med tanke på den dåliga skolunderbyggnad, som den tidens samer gemensligen ägde. Men under de tre årtionden, som förflutit sedan dess, har den samiska skolundervisningen i goda nomadskolor och upplysningsverksamheten i Samernas folkhögskola och i olika fortbildningskurser samt dessutom föreningsverksamhet i ett stort antal lappbyar samt slutligen SSR:s årliga landsmöten börjat fostra fram ett kunnigt och vaket samefolk, som numera äger förutsättningar att på ett sakkunnigt sätt bedöma olika renskötselfrågor. Därför är det egendomligt, att kommittén i sitt lagförslag lagt alla avgöranden, som beröra renägarna i lappbyn, enbart i ordningsmannens skön. På detta sätt befrämjas ju i de olika lappbyarna ett emmansstyre, som i många fall omöjliggör ett förtroendefullt samarbete mellan lappbyns husbönder. Byamännen bära i stället äga laglig rätt att göra sin mening gällande i renmärkesangelägenheter, som på ett eller annat sätt beröra lappbyns samtliga renägare.

Vid försäljning, slakt och märkning av renar måste visserligen avgörandet ske i den samlade renhjorden ute på fältet, men detta hindrar inte, att ordningsmannen där på stället rådgör med sina närvarande byamän om det föreliggande ärendet. Sedan kan överenskommelsen vid ett formligt sammanträde protokollföras och justeras. Genom ett sådant förfarande räddas

ordningsmannen från frestelsen till ett godtyckligt och självrådigt förfarande.

Kommitténs förslag och uttalanden rörande de straffrättsliga och processuella frågorna har föranlett vissa gensagor.

Lappfogden i Västerbottens län, vars uppfattning biträdades av *länsstyrelsen i samma län*, ifrågasätter om inte 12 § renmärkeslagen bör bibehållas i den nya lagen.

Även *landsfiskalen i Övertorneå distrikt* förordar, att bestämmelserna i 12 § bibehålles, enär de har ganska stor brottsavkräckande betydelse. Han uppger att i hans praktik några fall förekommit, då stadgandet tillämpats, särskilt i fråga om renhudar, som kommit från Finland och Norge.

Mot de föreslagna övergångsbestämmelserna invänder *kammarkollegiet* följande.

Kommitténs förslag under punkt 2 innebär att innehavare av ett enligt gällande lag registrerat renmärke skall ha att begära omprövning av detta vid äventyr, att märket eljest blir ogiltigt och i detsamma märkta renar få slaktas efter länsstyrelsens förordnande. Vål har kommittén förutsatt att lappfogdarna skola hjälpa renägarna med ingivandet av ansökningar. Kollegiet anser likväl att både praktiska och principiella skäl tala mot att initiativ från renägars sida skall utgöra förutsättning för att denne icke går förlustig välförvärvad rättighet. Det finnes anledning att i detta sammanhang erinra om 1932 års lagstiftning om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet. Kollegiet föreslår att länsstyrelsen ex officio skall överföra renmärke, i vilket enligt vad länsstyrelsen har sig bekant renar äro märkta, till det nya registret respektive till övergångsförteckning. Därest renägare, vars innehavande renmärke icke kan godkännas av länsstyrelsen, inte ansöker om annat märke, torde länsstyrelsen böra förelägga renägaren att ingiva sådan ansökan vid äventyr att länsstyrelsen eljest utväljer lämpligt märke för honom; ett annat tänkbart alternativ är att föreläggandet förenas med vite.

Kommitténs uttalanden om jämtländska renbetesutredningens förslag rörande bidrag ur bykassorna till köp av renar m. m. har behandlats i yttranden av statskontoret, kammarkollegiet och länsstyrelsen i Jämtlands län. Kammarkollegiet och länsstyrelsen ställer sig liksom kommittén helt avvisande till renbetesutredningens förslag. Statskontoret intar en i viss mån mer positiv ståndpunkt till förslaget.

Departementschefen

Allmänna synpunkter

Renskötselns omläggning till mera extensiva former kan inte undgå att få återverkningar för renmärkningens vidkommande. Betydligt större krav än förut måste ställas på märkenas särskiljande förmåga och på registreringsförfarandet. Jag ansluter mig därför till kommitténs uppfattning att en ny lag i ämnet bör utfärdas. Liksom kommittén anser jag inte tillräckliga skäl föreligga att låta frågan härom anstå i avbidan på resultatet av de överväganden rörande renskötselns organisation, som för närvarande pågår inom den år 1956 tillsatta renutredningen. Vid utformningen av stadgandena i en

ny renmärkeslag bör dock så långt möjligt det förhållandet beaktas, att renutredningens arbete kan komma att leda till att även föreningar eller andra sammanslutningar av lappar blir berättigade att inneha renar.

Med hänsyn till den sammanblandning som i gränstrakter förekommer mellan svenska renar och renar från Norge och Finland bör såsom kommittén framhållit kravet på olikhet mellan märken som förutsättning för registrering inte begränsas till det svenska märkesbeståndet. Även för Sveriges vidkommande bör eftersträvas en sådan ordning, som gäller enligt den tidigare omförmälda finsk-norska konventionen. Denna ordning innebär bland annat, att i det ena landet inte får registreras märken som lätt kan förväxlas med märken i det andra landet. För detta ändamål skall yttrande över registreringsansökan inhämtas även från registreringsmyndighet i det andra landet.

Jag har inhämtat, att vederbörande norska och finska myndigheter inte har något att erinra mot innehållet i kommitténs förslag till ny lagstiftning, såvitt norska och finska intressen kan beröras därav, och att man på norskt och finskt håll är beredd att i förhållandet till Sverige medverka till samma ordning som enligt vad nyss anförts gäller enligt den finsk-norska konventionen. Jag avser att snarast upptaga förhandlingar i denna fråga. Utfärdandet av den nya lagen bör dock inte uppehållas härav. — — —.

Rörande de skilda stadgandena i förslagen torde jag till en början få anföra några ytterligare synpunkter av mera allmän natur.

I likhet med kommittén anser jag, att lagstiftningen så långt sig göra låter måste respektera lapsk sedvana och lapsk rättsåskådning. Bland annat av detta skäl bör märkningen alltjämt bygga på den *snitteknik*, som lapparna utbildat. Övergång till knappmärkning har inte rönt något intresse bland lapparna. Metoden har därjämte vissa nackdelar ur praktisk synpunkt.

Det har inte från något håll satts i fråga att slopa det *märkningstvång*, som den nuvarande lagen stadgar. Renmärkningens syfte är inte enbart att skydda äganderätten till renar. Även vissa allmänna intressen ligger bakom. Märkningen skall sålunda underlätta för den bofasta befolkningen att få ersättning för skador, som vållas av ren. Vidare är det för det allmännas kontroll av renbeteslagens efterlevnad viktigt att renarna är märkta. Med hänsyn härtill bör även i den nya lagen som huvudregel stadgas skyldighet för den som för renar på bete enligt renbeteslagens bestämmelser att ha renarna försedda med ägarens registrerade märke.

En av de punkter, där den starkaste kritiken riktats mot nuvarande ordning, avser *registreringsförfarandet*. I denna del har kommittén föreslagit en genomgripande omläggning. Denna innebär att befattningen med registreringsärendena flyttas över från häradsrätterna till länsstyrelserna och att ett helt nytt register, byggt på lösbladssystem, uppläggs. Genom olika bestämmelser — till vilka jag i fortsättningen återkommer — är i kommittéförslaget sörgt för att registret skall vara överskådligt och aktuellt.

Förslaget att göra länsstyrelserna till registreringsmyndighet har tillstyrkts av samtliga remissorgan utom ordföranden i Svenska samernas riksförbund. Denne har motsatt sig överflyttningen till länsstyrelserna huvudsakligen av

det skälet att han anser, att rättssäkerheten blir bättre tillgodosedd om märkesärendena handläggs av häradsrätt. Denna avvisande inställning synes vara rätt allmän bland lapparna. Kommittén uppger, att det vid samernas riksförbunds årsmöte i Karesuando år 1956, då kommittén överlade med lapparna om renmärkesfrågan, var ett allmänt önskemål att renmärkesärendena skulle bli kvar hos häradsrätterna. Två av de i kommittén ingående lapparna har, utan att avge någon formlig reservation, förklarat sig blott med tvekan biträda förslaget i denna del.

Enligt min mening är de skäl som anförts för att flytta över registreringsärendena till länsstyrelserna helt övertygande. Dessa ärenden är till sin art sådana att de mycket väl kan handläggas av förvaltningsmyndighet. Som jämförelse kan nämnas, att den registrering som sker enligt patent- och varumärkes- samt mönsterskyddslagstiftningen omhänderhas av sådan myndighet. Så är också fallet beträffande renmärkesregistreringen i Finland och Norge. Samernas önskan att bibehålla det nuvarande systemet torde delvis vila på missuppfattning, då de synes utgå från att nämnd deltar i registreringsärendenas behandling. Detta förekommer emellertid numera inte. Dessa ärenden handläggs på häradsrättens kansli, vanligen av en tingsnotarie. Det torde också höra till undantagen att erfarenhet av renmärkning finns företrädd bland nämndemän.

Enligt gällande renmärkeslag skall utlåtande över registreringsansökan avges av lappfogden, som hör renägarna i orten och inhämtar särskilt yttrande av vederbörande ordningsman. I praktiken är lappfogdens yttrande av avgörande betydelse i registreringsärendena. Det är också helt naturligt att lappfogdarna måste medverka i dessa ärenden. Med hänsyn härtill ter det sig mest rationellt att flytta över registreringen till länsstyrelserna, till vilka lappfogdarna har en nära anknytning. Jag ansluter mig alltså till kommitténs förslag i denna del. — — —

Jag delar vidare kommitténs åsikt, att *rätten att begagna registrerat märke* bör vara begränsad till viss lappby, som skall anges i registreringsbeslutet. För att förverkliga denna princip har kommittén bland annat föreslagit vissa ändringar i renbeteslagen. Som jag närmare kommer att utveckla i den speciella motiveringen anser jag att frågan kan lösas utan att renbeteslagen behöver ändras. — — —

Under remissbehandlingen har kammarkollegiet invänt, att *överlåtelse av renmärke* bör tillåtas endast om överlåtelsen även avser med märket försedda renar. Kollegiet föreslår samtidigt en annan jämkning i förslaget i avsikt att förhindra att överlåtelseförbudet kringgås.

Jag ansluter mig till kommitténs förslag i denna del. Det torde vara praktiskt omöjligt att göra ett förbud mot överlåtelse av »renlöst» märke effektivt. I jämförelse med gällande ordning innebär förslaget dock den skärpningen att registreringsmyndigheten skall pröva inte blott, såsom nuvarande lag föreskriver, att förvärvaren är berättigad att idka renskötsel eller ha renar i vård hos renskötande lapp och inte innehar annat fastställt märke

utan även att de i förslaget angivna kraven beträffande märkes beskaffenhet är uppfyllda. — — —

Enligt min mening har lapparnas avvisande ståndpunkt till förslaget att göra länsstyrelse till beslutande organ i märkesärenden delvis fog för sig, såvitt gäller länsstyrelsens behörighet att *avlysa registrerade märken*. Mot att tillerkänna länsstyrelse sådan behörighet i de fall, som anges i 8 § av kommittéförslaget, möter enligt min åsikt inte några betänkligheter. Här är det till väsentlig del endast fråga om att avföra märkesregistreringar, som inte längre har någon betydelse. Rättssäkerhetsskäl synes inte heller kunna åberopas mot att låta länsstyrelserna omhänderha avlysningen i dessa fall. Däremot anser jag mig inte kunna biträda kommitténs förslag att även de i 9 § behandlade fallen skall handläggas av administrativ myndighet. Skälen härför är följande.

I den kollisionssituation som föreligger enligt 9 § kan fråga uppkomma om att företaga en avvägning mellan två märkeshavares intressen. Vare sig beslutet går ut på att det ena märket skall avlysas eller ändras eller beslutet innebär, att båda märkena skall ändras, kan beslutet, såsom kommittén själv påpekat, åsamka märkeshavare kostnader, besvär och risk för ekonomisk förlust. I de kollisionsfall av liknande art, som kan förekomma beträffande patent, varumärken eller mönster, ankommer prövningen på domstol.

Jag har förståelse för den av kommittén anförda synpunkten att domstolshandläggning för de allra flesta av de i 9 § anförda fallen kan vara ett dyrt och omständligt förfarande och att det i dessa fall oftast är bäst om ingripandet sker så tidigt som möjligt. Detta bör dock inte få leda till att de rättssäkerhetsgarantier, som prövning vid domstol innebär, uppoffras. Önskemålet om ett snabbt och billigt förfarande kan tillgodoses på ett annat sätt, nämligen genom att talerätt tillerkännes inte blott de enskilda renägare, som har ett berättigat intresse i saken, utan även det allmänna. Kollisionsfallen bör inte ses endast som en fråga om enskilda märkeshavares stridiga intressen. Även det allmänna intresset av ordning och reda i renmärkningen ligger bakom stadgandet i kommittéförslagets 9 §. I detta sammanhang må framhållas, att varumärkes- och firmautredningen i sitt år 1958 framlagda förslag till varumärkeslag förordat, att talan om hävande av registrering av varumärke skall kunna föras, förutom av envar som har intresse därav, även av myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Det allmännas talerätt begränsas till vissa fall, då registrering kan anses strida mot ett allmänt intresse.

Uppgiften att för det allmänna väcka och utföra talan om avlysning eller andra åtgärder som avses i 9 § synes lämpligen kunna anförtros lappfogdarna.

Beträffande avlysningsbestämmelsernas sakliga innehåll har jag i huvudsak intet att erinra mot kommitténs förslag. — — —

De av kommittén föreslagna bestämmelserna om *kalvmärkning* och om förfarandet med *äldre omärkta renar m. m.* har i allt väsentligt lämnats utan

erinran i remissyttrandena. Även jag kan med vissa mindre ändringar, som anges i den speciella motiveringen, ansluta mig till förslaget i dessa delar.

Ordföranden i Svenska samernas riksförbund synes mena, att *byordningsmannen* i kommitténs förslag fått en alltför dominerande ställning på övriga bydelägares bekostnad. Jag kan inte dela denna uppfattning. De funktioner ordningsmannen tillagts är i huvudsak av kontrollerande och övervakande art. Han skall exempelvis lämna medgivande till ommärkningar och avbrottsmärkningar samt föra förteckning över dessa åtgärder. Sådana uppgifter har han i viss utsträckning redan enligt gällande lag. Vidare skall han enligt förslaget ombesörja slaktning och försäljning av äldre omärkta renar samt renar med märken, som är okända eller ogiltiga. Även dessa uppgifter överensstämmer med ordningsmans åligganden enligt nuvarande lag.

Det skall inte bestridas att det i många fall kan vara lämpligt att ordningsmannen vid fullgörandet av sina uppgifter enligt renmärkeslagen liksom i sin verksamhet i övrigt samråder med andra bydelägare. Anvisningar härom hör dock inte hemma i renmärkeslagen utan synes i stället i mån av behov böra meddelas i byordningarna eller i de instruktioner, som länsstyrelserna utfärdar för ordningsmän.

Kommittén förordar ganska omfattande ändringar av den nuvarande renmärkeslagens *straff- och processrättsliga bestämmelser*. Bland annat uteslutes vissa gällande straffbestämmelser såsom överflödiga eller otidsenliga. Till kommitténs förslag i denna del, vilket jag i allt väsentligt biträder, återkommer jag i den speciella motiveringen.

De av kommittén föreslagna *övergångsbestämmelserna* innebär att de nya föreskrifterna om renmärkes beskaffenhet skall vara tillämpliga även på äldre märken. — — —

Jag delar kommitténs åsikt att en utgallring bör ske av äldre märken som inte längre är aktuella eller inte fyller den nya lagens krav beträffande märkes beskaffenhet.

I likhet med kammarkollegiet anser jag det emellertid från principiell synpunkt betänkligt, att renägare skall åläggas taga initiativ till omprövning av redan fastställt märke, vid äventyr att han eljest går förlustig sin i laga ordning förvärvade rättighet. Kommitténs förslag att lägga initiativet på renägarna har visserligen den praktiska fördelen, att i regel endast sådana märken, som verkligen är i bruk, kan antagas komma att anmälas för omprövning. De nu förda renmärkesförteckningarna torde i inte ringa omfattning innehålla registreringar, som förlorat all aktualitet. Sådana registreringar skulle alltså till stor del falla bort utan vidare prövning. Även om man därför måste räkna med en något längre övergångstid för det nya registrets uppläggande, därest länsstyrelserna ex officio skall ombesörja omprövningen, anser jag likväl att sistnämnda ordning är att föredraga. Detta föranleder en omarbetning av kommitténs förslag till övergångsbestämmelser. Jag återkommer härtill i den speciella motiveringen.

Beträffande övergångstidens längd — i kommittéförslaget bestämd till tre år från lagens ikraftträdande — anser jag, med hänsyn till att det av mig föreslagna omprövningsförfarandet kan medföra att arbetet med det nya registrets uppläggande blir något mer omfattande än kommittén beräknat, att tiden bör bestämmas till fyra år, räknat från den 1 juli 1960. — — —

Kommittén har som redan anförts även haft att närmare undersöka ett tidigare framlagt förslag om att länsstyrelse skall kunna tilldela obemedlade eller mindre bemedlade lappar bidrag ur bykassorna för inköp av renar och att lapp, som erhållit sådant bidrag eller lån ur statens lappfond för renköp, skall erhålla rätt att framför andra inköpa omärkta renar. Kommittén avstyrker dock förslaget.

Jag ansluter mig i likhet med kammarkollegiet och länsstyrelsen i Jämtlands län till kommitténs avvisande ståndpunkt. Av vad kommittén anført framgår, att lapparna själva till övervägande del ställer sig negativa till förslaget. Som kommittén framhållit är det framför allt i de trakter, där renskötseln inte bedrivs under ordnade former, som bykassorna är så stora att de räcker till att täcka annat än lappbyns gemensamma löpande utgifter. Förklaringen härtill är att bykassornas huvudsakliga inkomst härör från försäljning av omärkta renar.

Med hänsyn till vad nu sagts och till pågående utredning om renskötselns organisation anser jag att tiden inte är mogen att framlägga något förslag i förevarande fråga.

Speciell motivering

1 §

Jag anser det vara en riktig tanke att giltigheten av registrering skall vara begränsad till viss lappby. Denna tanke synes dock lika väl kunna förverkligas på ett sätt som inte kräver några ändringar i renbeteslagen. Mot dessa ändringar kan nämligen invändas att det ter sig mindre tillfredsställande att man för att få kontroll över märkesförhållandena skall vidga det i flyttningsfallen stadgade tillståndstvånget, som ju i första hand har tillkommit av helt andra skäl. Vidare synes de av kommittén åsyftade fallen att lappdräng flyttar tillbaka med renar till den lappby han förut tillhört och att skötesrenägare flyttar över sina renar från en lappby till en annan inte vara av någon större praktisk betydelse. I fråga om skötesrenar gäller för övrigt redan nu tillståndstvång för det fall att skötesrenägare som är lapp vill ha renarna i vård hos renskötande lapp inom annan by än den han själv tillhör (14 § 1. renbeteslagen). Dessutom innebär kommitténs förslag inte att man reglerar alla flyttningsfall som kan komma i fråga.

Den av mig förordade lösningen innebär att man som tredje stycke i 1 § inför en bestämmelse om att registrerat märke må användas för att märka renar endast vid renskötsel, som bedrivs inom den lappby som angivits i registreringsbeslutet. Den som åsidosätter denna bestämmelse kan straffas enligt 14 §.

12 §

12 § innehåller bestämmelser om kalvmärkning. Stadgandet motsvarar 11 § i kommitténs förslag. Enligt 11 § första stycket i kommittéförslaget skall kalvmärkning ske före den 1 maj året efter det då kalven blivit född. Sker märkningen efter den 31 december skall märkningen dock övervaras av ordningsmannen eller två vittnen. Till andra stycket har kommittén överfört det nuvarande stadgandet i 9 § 2. renmärkeslagen. Detta stadgande innebär att lapp, som under renmärkning påträffar annans renko med kalv i sin hjord, är pliktig att mot gottgörelse av ägaren märka kalven med moderns märke.

Kammarkollegiet anser det önskvärt, att första stycket omredigeras så, att därav kan utläsas en bestämd anvisning om att märkningen bör ske under hösten. Vidare anser kammarkollegiet, att andra stycket, till vilket någon ansvarspåföljd inte är knuten, bör erhålla en lydelse, som framhäver stadgandets egenskap av rekommendation. T. f. lappfogden i Jämtlands län, till vars yttrande länsstyrelsen ansluter sig, föreslår att de vittnen som skall närvara, om märkningen sker efter den 31 december, skall ha erfarenhet av renmärkning. Beträffande andra stycket anför samme lappfogde, att viss oordning sedan länge råder inom renskötseln i södra delen av Jämtlands län och att bestämmelsen därför inte kan tillämpas där i dess föreslagna lydelse.

Vad kammarkollegiet förordat beträffande lydelsen av första stycket har jag beaktat. Även önskemålet om att vittnena skall äga erfarenhet av renmärkning har enligt min mening skäl för sig. Då det emellertid kan uppstå svårigheter att under alla förhållanden upprätthålla ett sådant kompetenskrav, synes det inte tillrädligt att meddela uttrycklig föreskrift härom. Jag förutsätter att lappfogdar och lapp tillsynsmän utan sådan föreskrift kommer att verka för att så långt detta är möjligt endast personer med erfarenhet av renmärkning anlitas som vittnen. Detta gäller även i de fall, då vittnen erfordras enligt 10 §.

Beträffande andra stycket har, på sätt kammarkollegiet förordat, den av kommittén föreslagna lydelsen ändrats så, att stadgandets karaktär av rekommendation inte döljs. I övrigt har jag, frånsett vissa formella jämkningar, inte funnit anledning avvika från kommittéförslaget i denna del. Det må framhållas att frågan om storleken av den gottgörelse som utgår för märkning av annans ren regleras i byordningarna.

14 §

Som jag framhållit i den allmänna motiveringen innebär kommitténs förslag ganska omfattande ändringar av den nuvarande renmärkeslagens straff- och processrättsliga bestämmelser. Förslaget upptager sålunda inte någon motsvarighet till de gällande straffbestämmelserna i 11 § 2. och 12 § renmärkeslagen.

I 11 § 2. renmärkeslagen stadgas straff för den som anbringar sitt märke å omärkt ren, till vilken han inte är ägare. Bestämmelsen är tillämplig allenast, där förseelsen inte är straffbar efter allmän lag. Jag delar kommitténs

uppfattning att denna straffbestämmelse inte längre har någon funktion att fylla. Den gärning som avses i lagrummet torde regelmässigt kunna bedömas som tillgreppsbrott.

Stadgandet i 12 § renmärkeslagen står så gott som oförändrat kvar sedan 1898 års renmärkeslag. Det innebär att vissa gärningar, som ger anledning till misstanke om stöld, kriminaliseras. Enligt 1 mom. straffas den som inom Norrbottens, Västerbottens eller Jämtlands län innehar oarbetad renhud, varå öronen blivit bortskurna eller renmärket eljest förstört, såvida han inte kan visa att renmärket blivit utan bedräglig avsikt borttaget eller förstört. Enligt 2 mom. straffas den som inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller å renbetesfjällen i Jämtlands län anträffas forslande kött av slaktad ren utan tillhörande renhud under sådana förhållanden, att det kan antagas att köttet förs från slakt ute å mark. Till dessa straffbestämmelser anknyter vissa regler om beslag.

Kommitténs motiv för att slopa bestämmelserna i 12 § är i huvudsak att dessa bestämmelser inte tillämpats på årtionden och att i våra dagar kommunikationerna är så mycket bättre och polisens effektivitet så väsentligt större än när bestämmelserna tillkom, att man torde kunna komma till rätta med rentjuvnad utan hjälp av stadganden av denna art. Endast i ett par remissyttranden, nämligen från lappfogden i Västerbottens län och landsfiskalen i Övertorneå distrikt, har gensagor rests mot att slopa ifrågavarande bestämmelser.

Jag ansluter mig till kommitténs åsikt att föreskrifterna i 12 § inte bör medtagas i den nya renmärkeslagen. De remissmyndigheter, som velat ha kvar bestämmelserna, har själva vitsordat att dessa sedan länge inte tillämpats i nämnvärd omfattning. Huruvida bestämmelserna, såsom anförts till stöd för att bibehålla dem, har en brottsförebyggande verkan är självfallet svårt att bedöma. Viktigare härvidlag torde vara polisens möjligheter att snabbt uppdaga renstöder. I detta hänseende är, som kommittén anför, förhållandena i våra dagar helt andra än tidigare. Numera är det exempelvis inte ovanligt att polisen i de nordliga delarna av landet kan förfoga över flyg.

Kommittén har som 13 § föreslagit en bestämmelse av innehåll att om någon tillägnar sig ren genom att märka den i sitt märke och ägaren inte är känd, gärningen skall anses begången mot den lappby dit renen kan antagas hava hört. Jag anser emellertid anledning saknas att för ett speciellt fall av tillgreppsbrott meddela föreskrift om målsäganderätt. Det må framhållas att enligt praxis lappbyn anses som målsägande då tillgrepp skett av omärkt ren, sedan den upphört att följa modern (jämför rättsfallet NJA 1948 s. 307). — — —

Lagrådsbehandlingen

Lagrådet har icke funnit anledning till erinran mot de genom propositionen framlagda lagförslagen.

Utskottet

Det genom propositionen framlagda förslaget till ny lag om renmärken är enligt utskottets mening väl utformat och motiverat. Utskottet har ingen annan erinran mot förslaget än att enligt utskottets mening besvär över länsstyrelsens beslut i registreringsärende med hänsyn till ärendenas art bör prövas av regeringsrätten. Detta synes även stå i överensstämmelse med den mening som, beträffande registreringsmål i allmänhet, uttalats i betänkande angående kompetensfördelningen mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten (SOU 1959: 4 s. 280). Utskottet förutsätter att denna fråga uppmärksammas i samband med de ändringar i regeringsrättslagen vartill nyssnämnda betänkande kan föranleda och biträder därför förslaget även i denna del.

Bland de ändringar som genom propositionen vidtagits i förhållande till renmärkeskommitténs förslag anser utskottet överflyttningen av prövningen av de s. k. kollisionsfallen från länsstyrelse till allmän domstol vara särskilt värdefull, bl. a. därigenom att den synes ägnad att i någon mån minska den bland lapparna rådande motviljan mot att häradsrätternas befattning med renmärkesregistreringen föreslås skola upphöra.

Mot förslaget till lag om ändring i renbeteslagen har utskottet ingen erinran.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 5 april 1960

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Osvald, Lindahl*, Grym, Kristiansson, Alexanderson*, Schött och Wirmark;

från a n d r a kammaren: herr Johansson i Torp, fru Torbrink, herrar Munktell, Nyberg, Nilsson i Östersund, Svenning*, Grebäck och Turesson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.